

Medlemsblad

Åhls hembygdsförening

Hjultorget 1, 793 41 Insjön

Febr 2018 Nummer 1 Årgång 19

Årsmöte

Torsdag 15 februari 2018 kl. 19.00

på Insjöns Teater

Stadgeenliga förhandlingar

* Utdelning från Junkar Bertils Olssons fond

*Ove Andersson visar egna filmer: bl a Hjultorget och Bergkvistsågen

*Spelmansmusik

*Servering

Förslag till dagordning vid föreningens årsmöte 15 febr. 2018

- § 1 Årsmötets öppnande
- § 2 Fråga om mötet är stadgeenligt utlyst
- § 3 Val av ordförande att leda mötets förhandlingar
- § 4 Val av sekreterare att föra mötets protokoll
- § 5 Val av två justeringsmän för mötets protokoll, tillika rösträknare
- § 6 Fråga om godkännande av dagordning, anmälan om övriga frågor
- § 7 Föredragning av styrelsens verksamhetsberättelse (se sid 5 – 8)
- § 8 Föredragning av styrelsens bokslut
- § 9 Föredragning av revisionsberättelse
- § 10 Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen för verksamhetsåret 2017
- § 11 Val av föreningens ordförande för 2018
- § 12 Val av ordinarie ledamöter i föreningens styrelse för 2018 och 2019
- § 13 Val av suppleanter i föreningens styrelse för 2018
- § 14 Val av två ordinarie revisorer och en ersättare för 2018
- § 15 Val av ombud till Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbunds årsstämma 2018
- § 16 Val av tre ledamöter i valberedning för 2018
- § 17 Beslut om medlemsavgiftens storlek för 2019
- § 18 Behandling av enskilda medlemmars motioner (lämnas senast 7 febr.)
- § 19 Övriga frågor - utdelning av medel från Junkar Bertil Olssons fond
- information om verksamheten 2018
- § 20 Mötets avslutande

Insjöns Teater

År 2017 anordnades på Teatern flera arrangemang av olika slag. Det var Massakern på Norrmalmstorg, Dalkarlsvandringar, Spelmannen Leander Johansson och Vågar i Åhl. De som besökte Teatern uppskattade det som framfördes. Därför kommer vi att även under 2018 anordna flera, som vi tror, intressanta arrangemang. Se nedan för våren.

Musik från när och fjärran

Marits Staffan Klingspor sjunger och musicerar på Insjöns Teater

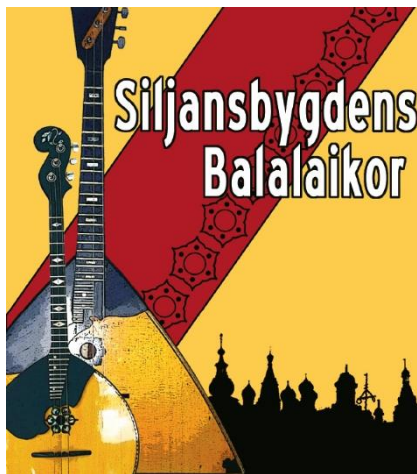
Söndag 22 april 15.00

Föreställningen tar 2 timmar inkl. paus för fika och mingel

Staffan Klingspor? Var inte det en gammal krigare på 1600-talet under Sveriges stormaktstid? Jo visst. Dessa herrar är släkt på ett eller annat sätt men den här Staffan Klingspor är beväpnad med ett dragspel och med en härlig sångröst. Han är dessutom barnbarnsbarn till en annan stor härförare av det fredligare slaget, Marits Johan Petter Åhlén!

Marits Staffan Klingspor bjuder oss på den här föreställningen med Åhls hembygdsförening som medarrangör och fika-ansvarig. Fikat kostar ca 30 kronor. Kom i tid - det blir mycket folk och det går inte att förboka!

Siljansbygdens Balalajkor

(f. d. Insjöns Balalajkor)

- en av Sveriges fem balalajkagrupper -

Spelar på Insjöns Teater

Söndag 18 mars kl 16.00

Servering i pausen

Inträde 60 kr

Passa på att möta de lokala musikerna Åke Rickardsson, Krister Juhlander, Gunnel Testad, Lars-Johan Klockars och alla andra.

www.siljansbygdensbalalajkor.se

Arrangör: Åhls hembygdsförening

Åhls hembygdsförenings medlemsblad.

Redaktör och ansvarig utgivare: Hans Hellström

Föreningens adress: Hjultorget 1, 793 41 INSJÖN

Föreningens e-postadress: ahlshebygd@hotmail.com

- Adressändring kan anmälas på någon av ovanstående adresser eller tel 070-524 0193.

Föreningens bankgiro: 725 - 4154

Föreningens tel: 0247-413 60 eller 076-949 6520

Föreningens hemsida: www.hembygd.se/ahl

"Lekhörnan" - Vinterlekar

Insjöns IF:s pojklag i mitten av 1950-talet.

Övre raden från vänster: Sven-Erik Olofsson, Lars Hollstein, Göran Jacobsson, Anders Lundsjö, Bo Svennberg.

Nedre raden från vänster: Björn Näsman, Erik Hörnberg, Leif Franz, Tore Fändriks, Jan-Erik Lyck.

Det stora intresset under vinterhalvåret var ishockeyn. Vi åkte även en hel del skidor, men det var hockey som gällde. Man längtade verkligen till vintern.

Idag känner vi säkert till uttrycket "att gå på is", d v s att komma igång med skridskoåkning och hockeyträning så tidigt som möjligt. Numera är det inga problem med alla ishallar som finns, men det var litet knepigare på "gamla tiden" då det inte fanns konstfruset.

Vi ville igång så tidigt som möjligt och då gällde det att hitta naturisar. Det dröjde ju ett tag innan ishockeyplan var uppspolad och spelduglig. Så länge kunde man ju inte vänta.

Vi hade två favoritställen. Ett var Svensklöka. Du ser den intill Timmervägen nära järnvägsviadukten. Numera en liten pöl, men då betydligt större. Ett annat favoritställe var Lergropa vid tegelbruket i Helgnäs. När man grävde ut för att ta lera till tegelproduktionen bildades små sjöar. De frös tidigt och dit cyklade vi med skridskor och klubba för att träna. Det hände ganska ofta att någon körde genom isen. Lyckligtvis var det inte så djupt, så det enda obehaget var att man blev våt, oftast bara upp till knäna, men det var ju inte så trevligt att i minusgrader cykla hem våt och

frusen. Men glädjen och intresset att spela hockey övervägde obehaget med eventuellt våta fötter.

Temat för bidragen till "Lekhörnan" har som sagt varit lekar av olika slag. Visst tyckte vi att det var kul att åka skridskor och spela hockey, men det var också på fullaste allvar. Vårt pojklag från Insjön deltog under mitten och andra halvan av 50-talet i byalagsserien i Leksand. En serie med 5 - 6 lag från Leksand, Insjöns IF, Penticton (Tällberg), Häradsbygden, och Rönnäs/Hälla. Det gick att få ihop så många lag beroende på att lagen inte bestod av mer än 9 - 10 spelare. Oftast tre backar och fem forwards, som hela tiden alternerade.

Ett litet krux var transporterna till Leksand. På 50-talet var det ju inte så vanligt med bil i familjerna. Hade man bil användes den i mer seriösa sammanhang än att köra killar till pojklagsmatcher i Leksand. Vi klarade oss själva. Vi bodde nästan alla i Holen eller på Mullbacken, så för oss var det inga problem att ta oss till busstation för avfärd. Vårre var det för Bosse Svennberg, som bodde i Ål-Kilen. Men om intresset är stort finns inga hinder. Bosse cyklade med sin utrustning till Insjön för vidare färd till Leksand. Vi åkte nästan alltid taxi till matcherna. Det var oftast Gustav

Maritz, kärleksfullt kallad Kulis, som körde oss. Vi packade in oss i taxin. Vi satt nog ovan på varandra med ishockeyutrustningen i knäna. Bagageutrymmet var proppfullt. Ibland gick inte bakluckan att stänga helt, men resan var ju inte så lång, så det gick. Ofta hjälpte min far med att köra utrustningen i sin bil. Var båda målvakterna med blev det nästan fullt av två utrustningar.

Matcherna spelades företrädesvis på söndagar. I regel spelade vi två matcher per dag. Det drog oftast ut på tiden, då vi inte brukade spela på gudstjänsttid. Då gjordes uppehåll och vi fick sysselsätta oss med annat. Det var spännande matcher. Ibland hände det att vi fick spela förmatch till Leksands matcher i dåtidens SHL. Ibland inför 6 - 7000 åskådare. Flera av pojklagsspelarna blev sedan viktiga kuggar i Leksands elitserielag. Mapa Sjögren, Totte Bengtsson, Nubben Andersson, Olle Öst, Lars-Erik Sjöberg m fl. Från Insjön hamnade Jan-Erik Lyck i Brynäs IF, där han vann ett antal SM-titlar.

Genom att se mycket hockey i Leksand lärde vi oss en hel del om hockeys grunder. Vi hade ju inga tränare utan vi fick lära oss själva. Vi tränade mycket och spelade "tvåmål" säkert ett par timmar om dagen. På den tiden fanns det rätt många små, privata rinkar, så vi hade möjlighet att träna mycket. I centrala Leksand fanns det två rinkar. En vid nuvarande Ljud och Bild och en vid Torgkiosken, där nuvarande parkeringen finns. För egen del hade jag en rink på åkern nedanför vårt hus. Varje år iordningställdes rinkens med stort engagemang av min far Oskar Franz och med sarg sponsrad av Insjöns Kartongfabrik. Det var här vi lärde oss åka skridskor.

Vi snappade upp alla möjliga finesser av A-lagsspelarna i Leksand. Som bl a hur skrid-

skorna skulle vara slipade för att man skulle kunna göra snabbare och tvärare svängar till att hyvla klubbladet för att få bättre puckkontroll och att bättre kunna skjuta. Leksand låg långt framme i utvecklingen av hockeyn med bra tränare och spelare från Kanada som kom på besök.

En bra hockeyspelare måste kunna åka skridskor bra. Den som behärskade detta bättre än de flesta var ishockeyikonen Tumba. Han var en förebild. Ansvariga för pojkhockeyn i Leksand hade ambitionen att vi skulle bli bättre. Vem var bättre på att lära ut det än Tumba. Man engagerade Tumba, från Leksands största konkurrent Djurgården, att komma till Leksand för att träna oss i skridskoåkning och hockey i allmänhet. Vilket framtynt och prestigelöst synsätt på utveckling.

Vi var ett stort antal som deltog. Döm om vår förvåning när Tore Fändriks, Jan-Erik Lyck, Göran Jacobsson och jag steg på tåget i Insjön och i kupén satt Tumba. Vi åkte tillsammans till träningen. Spännande.

Av vårt pojklag blev det sedan ett bra juniorlag. I början av 60-talet spelade vi SM - slutspel, efter att ha besegrat Leksands IF i DM-final. Vi vann första matchen mot Strömsbro IF, med bl a Honken i målet. Vi förlorade sedan mot Bofors IF, efter en jämn match. Vi hade ett bra lag.

Som sagt var ishockeyn vårt stora intresse. Jag tror, att det utvecklade oss till bra karaktärer. Nästan var det litet av ett integrationsprojekt, i sin enkla form. Leksand var ju nära men ändå litet spännande. Man fick nya kamrater och man kom i kontakt med nytt tänkande.

Inte så illa, när man tänker efter.

Leif Franz, f. 1943

Lyckan över en egen klubba

I Ål-Kilen hade vi en hockeyplan där jag under min uppväxt tillbringade många timmar. I skolbussen på väg hem från skolan bestämde vi barn vad vi skulle göra när vi kom hem. Det blev oftast att vi skulle spela en match.

Efter ett snabbt mellanmål hemma så gick vi till "plan" som vi kallade den. På med skridskorna och fort in på plan. Hade det snöat började vi med att kara planen och det gick ganska fort när vi var så många. Vi hade elljus

där så vi var inte så beroende av dagsljuset.

Sedan delade vi in oss i 2 lag och så började matchen. Oj, så kul det var! Vi spelade killar och tjejer tillsammans och jag hörde aldrig ett ont ord till någon som kanske klantade sig eller ramlade ofta. Vi hade bara kul!

Jag hade fått en hockeyklubba av mina föräldrar och jag var så lycklig för den! Jag minns inte att någon flicka från Insjön som jag var skolkamrat med hade en egen klubba.

Eva-Britta Mååg-Segerblad, f. 1946

ÅHLS HEMBYGDSFÖRENING

Styrelsens verksamhetsberättelse för 2017

Styrelsen har haft följande sammansättning

Hans Hellström, ordf. Stenåke Petersson, vice ordf. Mats Lyck, kassör. Mats Bortas, sekr. Olle Bergfors, Lars-Erik Danielsson, Sara Ström och Inger Werlevik, ledamöter. Suppleanter: Ann-Louise Fändriks, Anders Hollsten, Ola Pettersson, Henry Pollack och Gunnbritt Sundström. Av föreningsstämman valda suppleanten Åsa Carmesund avgick i början av året. Styrelsen har haft 9 protokollförda sammanträden.

Revisorer har varit Kenneth Forsman och Berit Norman med Börje Karlsson som suppleant.

Årsmötet ägde rum den 23 febr. på Insjöns Teater med sedvanliga årsmötesförhandlingar. Ca 50 personer var närvarande. Som ny ordinarie styrelseledamot valdes Olle Bergfors, som ersatte Per Gustafsson som avsagt sig omval. Som ny suppleant valdes Ola Pettersson som ersatte Björg Åkerblom som avgick. Övriga omvaldes. Efter årsmötet vidtog en diskussion om vad föreningen ska syssla med i framtiden. Ove Andersson visade därefter en film som han redigerat från filmer från 1940 – 1960-talet inspelade i Insjön av Fritz Thunell - som föreningen fått i gåva av familjen Thunell. Spelmännen bidrog också med några låtar. Som avslutning serverades kaffe/the och smörgås.

Valborgsfirandet kunde även i år genomföras tack vare Torsten Hagman som samordnade det hela. Insjöns BK-Innebandy hade hand om serveringen och lottförsäljningen. Åhls kyrko- och hembygdskör sjöng de välkända vårsångerna, Stiko Per Larsson höll vårtälet och framförde några sånger, Ett fyrverkeri utan starka smällar avfyrades. Vädret var i år bra och publiken uppgick till ca 150 personer.

Midsommarafton kunde även i år genomföras på traditionsenligt sätt tack vare Inger Werleviks arbete med att ta kontakt med alla som behöver hjälpa till för att det ska bli något firande: Blomplockare, lövhämtare, kransbindare, lövrumpflätare, kransbärare, konferencier, spelmän, majstångsresare, försångare, lekledare, lottförsäljare, serveringspersonal Vi kan här inte räkna upp alla som hjälpte till, men särskilt måste nämnas Karin Lundström som även i år var konferencier och midsommartalare, spelmän under Nisse Berglunds ledning, Jan Bergkvist som ledde resningen, Kristina Mattsson som ledde sånglekarna och Lena Lisskar med släktingar som svarade för serveringen och lottförsäljningen. Publiken på ca 500, roade sig också med lottköp och att fika. Arbetet med att göra iordning kransarna dagen före var det tyvärr svårt att få tillräcklig hjälp med. Lövrumpan flätades föredömligt av Iréne Lindgren. Alla blev bjudna på fika som Gunnbritt Sundström ordnade. Majstångsresningen inleddes med att kransarna bars fram av sockenklädda med spelmän i täten. Tyvärr fungerade detta inte tillfredsställande i år; få personer med sockendräkt och svårigheter med spelmän.

Gruvvandringarna har i år genomförts fyra onsdagar i juli. 55 personer har deltagit. Inklusive grupper från företag och organisationer som guidats blir det ca 200 personer. En grupp av professorer från Japan besökte Gruvleden i augusti. Många enskilda vandringar har också genomförts. Lars-Erik Danielsson har varit ledare, och han har också gått igenom och röjt lederna. Han har också tillsammans med Lars Lövgren från kommunen förbättrat lederna. Per Gustafsson bjöd även detta år på musik vid gruvvandringarna, framförd på horn.

Även övriga **Vandringsleder** – Ålheden och Knippboheden - har gått igenom av Lars-Erik Danielsson. Kyrkstigen som går från Bjursås till Åhls kyrka upprustades 2016, med hjälp av statliga medel. Detta arbete har 2017 slutförts med uppsättning av skyltar och byggnation av spångar. En officiell återinvigning av Kyrkstigen ägde rum vid den traditionella Kyrkvandringen sista söndagen i augusti. Det är Per Gustafsson, Trons Lasse Matsson, Lars-Erik Danielsson och Anders Hollsten som arbetat med detta.

Årets **medlemsresa** gick i början av augusti med egna bilar till en vikingatida gård vid sjön Ljugaren i Rättvik. Där fick vi inlevelsefulla berättelser om den tidens liv och i besöket ingick även en måltid intagen på vikingars vis. Anders Hollsten hade förberett resan som hade ett 30-tal deltagare varav flera barn.

Vi har under året haft flera **program på Teatern**. Under våren arrangerades ett program om Stora Daldansen år 1743 och ett om Dalkarlvandringarna och den upprustade kyrkstigen, det sistnämnda arrangerat av Åhls församling. Under hösten ett program om Åhlspelmannen Leander Johansson och ett om Gamla vägar i Åhl med omnejd.

Hembygdsdagen och **brasaftnarna** utgick 2017.

Måndagsvandringarna har genomförts 36 gånger till olika mål i Åhl och grannsocknarna med Lars-Erik Danielsson som ledare. Antalet deltagare har varit 19 i medeltal.

I samarbete med PRO Åhl-Insjön har vi fortsatt med studiecirkeln **Insjön förr och nu**, där vi fortsatt genomgången av våra beskrivningar av byar och fäbodas i Åhl och kompletterat dem. En utflykt till St. Helgås gjordes i juni. Under hösten har vi också studerat skolväsendet i Åhl och amatörteatern Humlans verksamhet. Ett tjugotal intresserade har i allmänhet deltagit.

Några medlemmar under ledning av Ann-Louise Fändriks har träffats några gånger för att dokumentera **lekar förr i tiden**. Resultatet av detta tas in i varje nummer av medlemsbladet.

Vid avslutningen för **Insjöns skolor** upplät vi lokal för servering av tårta och saft.

I mitten av oktober besöktes vi av **andraklassbarnen vid Insjöns skola**, som även i år fick uppleva hur det var förr i tiden att leva på en gård i Åhl och att gå i skolan. Gunnbritt Sundström, Lars-Erik Danielsson, Per Gustafsson och Hans Hellström visade.

Instruktioner av folklekar har genomförts för förskolebarn av Elisabeth Långbergs.

Åhlénpaviljongen har varit öppen dagligen 26 juni – 20 aug, den 26 aug (Insjödagen) och 9 sept (Clas Ohlsons bolagsstämma). 13 av våra medlemmar har även detta år alternerat att vara guider där. Även några visningar för grupper har anordnats i samarbete med Clas Ohlsonmuseet och vid våra egna arrangemang. Antal besökare har varit ca 1100 mot ca 1 385 året före. Ansvarig för paviljongen har varit Stenåke Petersson, som också ställt samman en miniutställning över 2017 års företag – Bröderna Tysklind AB som grundades för 100 år sedan. En fem meter lång historik i text och bilder med rubriken "från Big Bang till Clas Ohlson" har under året satts upp på paviljongens ena gavelvägg. Den är tryckt på aluminiumplåt, stoppar mot alla väder och finns tillgänglig dygnet runt, året runt för den som vill få en historisk översikt över Åhls utveckling. I juni besöktes paviljongen av representanter för Axel Johnsonkoncernen – nuvarande ägare till Åhléns. De fick också en guidning i Insjön till platser med anknytning till Åhlén & Holm.

Gamla skolan har lånats ut till olika sällskap, företag och föreningar vid ett tiotal tillfällen.

Insjöns Teater har under året hyrts ut till Insjöns Hotell, PRO, Insjöns Intresseförening, Åhls församling, Åhls sockenråd, Insjöns Square Dancers och några andra lokala föreningar samt privatpersoner. Revygruppen Smulan, efterföljare till Humlan, har gett några föreställningar i mars.

Ett av föreningens hus, den s.k. **Föreningstorken** på Mullbacken, har under året sålts, eftersom föreningen inte hade någon lämplig användning av den. Innan detta kunde göras genomfördes ett omfattande arbete med bortforsling av värdelösa saker som ansamlats i huset. Sådant som hade något värde flyttades till Minnesgården eller såldes på en Loppis i början av juni.

Städning av en del av kommunens mark på **Vattberget** har även detta år ordnats av Henry Pollack och hans ”gubbgäng”.

Minnesgården har vid några tillfällen visats för grupper, bl. a. elever från Sätergläntan och flyktingar boende i Insjön.

Arbete med en **turistbroschyr** över Åhl utarbetad år 2016 av Stenåke Petersson, Per Gustafsson och Ann-Louise Fändriks kom ut i tryck 2017. Tryckningen bekostades av kommunen.

Registrering i **Bygdeband** av tidigare digitaliserade bilder från vårt bildarkiv har fortsatt med hjälp av Viola Länsmans Haglund.

Almanackan för år 2018, som är den tjugooåttonde, har som tema små postorderföretag som har funnits i Insjön och som etablerades efter inspiration från Åhlén & Holms och Clas Ohlsons framgångar.

Medlemsbladet har kommit ut med fyra nummer under året. Nr 3 med lite fylligare innehåll delades ut till alla invånare i Åhl, vilket gav oss ett antal nya medlemmar.

Gåvor har även detta år skänkts till föreningen. Särskilt kan nämnas att från den nedlagda Insjöns Bordtennisklubb har deras medel 14 400 kr erhållits och även ett prisskåp och några bordtennisbord.

Föreningens bidrag från **Junkar Bertil Olssons fond**, 18 000 kr till amatörteatergruppen Smulan och 2 000 kr till Solberga byalag, utdelades formellt vid årsmötet. Under året har också beslutats att till den hinderbana som anlagts vid Insjöns IP ge 10 000 kr och till Insjöns IF BK - Innebandy ge 20 000 kr för deras ungdomsverksamhet.

Vi har även detta år lämnat synpunkter till **kommunen** om vägskyltningen i Insjön, fortfarande utan något konkret resultat.

Kontakter har hafts med Leksands kommun, Åhls Sockenråd, Insjöns Intresseförening, Visit Dalarna och Studieförbundet.

Föreningen har under hösten medverkat vid några **möten med flyktingar** boende i Insjön.

Föreningen har lämnat synpunkter till Sveriges Hembygdsförbund angående dess **vision**.

Vid **Dalarnas Hembygdsförbunds** årsmöte i Falun hade föreningen fyra representanter.

Föreningen var i april värd för en **kretsträff** för hembygdsföreningar i Leksands och Gagnefs kommuner.

Medlemsavgiften har varit 100 kronor för makar/sambor och 75 kronor för enskild (oförändrat).

Medlemsantalet var vid årets slut 791 mot 795 vid årets början. 29 nya medlemmar har tillkommit men 33 medlemmar har avlidit eller strukits då de inte betalat avgiften.

Åhl den 15 januari 2018

Hans Hellström ordf	Stenåke Petersson v. ordf	Mats Lyck kassör	Mats Bortas sekr
Olle Bergfors	Lars-Erik Danielsson	Sara Ström	Inger Werlevik

Underskrifter finns på Resultat- och balansräkningen.

Valberedningen för Åhls hembygdsförening 2018

Funktion	För år	Nuvarande 2017	Förslag
Ordförande	2018	Hans Hellström	Roger Arvidsson
Ledamöter	2018-2019	Stenåke Petersson	Hans Hellström
		Mats Lyck	Mats Lyck
		Lars-Erik Danielsson	Lars-Erik Danielsson
		Mats Bortas	Mats Bortas
Suppleant	2018	Anders Hollsten	Anders Hollsten
Suppleant	2018	Ann-Louise Fändriks	Nils Berglund
Suppleant	2018	Gunnbritt Sundström	Gunnbritt Sundström
Suppleant	2018	Henry Pollack	Henry Pollack
Suppleant	2018	Ola Pettersson	Ola Pettersson
Suppleant	2018	Åsa Carmesund (avgick -17)	-
Revisor	2018	Kenneth Forsman	Kenneth Forsman
Revisor	2018	Berit Norman	Berit Norman
Revisorssuppl	2016	Börje Karlsson	Börje Karlsson

Ledamöter valda vid årsmötet 2017 för 2017 och 2018:

Sara Ström, Inger Werlevik, Olle Bergfors.

Nya på resp position anges med **fetstil**

Nya medlemmar

Under 2017 har vi blivit 29 nya medlemmar (13 nya 2016). 33 har emellertid avlidit eller lämnat föreningen så att vi nu minskat antalet medlemmar från 795 till 791.

Vi hälsar följande nya medlemmar välkomna i föreningen:

Ulf Eriksson, Leksand. Håkan Johansson, Ses Byggning. Johan Lundin, Ål-Kilen. Olle och Berit Bergfors, Ål-Kilen. Jan-Erik Eriksson, Insjön. Bo Brockne och Britt Bergström, Ål-Kilen. Marits Staffan och Torun Klingspor, Uppsala. Ulla och Björn Andersson, Insjön. Birgitta och Jan Färdigs, Insjön. Lars-Erik och Ingmarie Roligs, Insjön. Roger Dyvelås och Karin Iggsten, Solberga. Lars-Åke och Anna-Karin Josefsson, Knippbodarna. Monica och Tobias Mathisen, Insjön. Eva Sandberg, Kvarnberg. Per och Elisabeth Abrahamsson, Insjön. Maja Abrahamsson, Hägersten. Sven-Olov och Marie Jacobs, Ål-Kilen.

Soldat Skata - ett monument i skogsbrynet!

Våren 2008 bestämde vi oss, jag och min lagvigda, för att ta omkull ett antal tallar på vår sommarstugetomt vid Östra Insjö. Två rejäla högstubbar lämnades kvar åt oss att begrunda. Eftersom trakten är osedvanligt fattig på monument bestämde vi oss för ett försköningsprojekt. Motorsågs-artisten Torbjörn Lindgren åtog sig att ur tallstubbarna såga fram två skulpturer. Riktigt vad det skulle bli kunde vi ju inte veta. Vi bestämde oss helt enkelt för att släppa loss honom och hans motorsågar och skala bort en massa bark och trä så fick det ge sig vad som gömde sig därinne.

Ett par önskemål hade vi: En fågel nere vid sjöstranden någon som vaktade dasset i skogskanten. Fågeln gick fort för Torbjörn att få till. Det visade sig snart att det var Gösta Gjuse som hade suttit gömd i den stora tallen nere vid sjön. Den lite klenare stammen vid dasset vållade en del huvudbry. Det visade sig att i den gömde sig en soldat. Liten och tunn var han. Med högerarmen tätt tryckt mot sidan och med handen nerstoppad i byxfickan stod han där ”för foten gevär” och spanade ut över Insjön mot Brenäs och kyrktornet därbakom. Han såg varken ut som Sven Duva eller någon sentida superhjälte men kunde nog duga till att hålla koll på vårt dass och ordna kön om så skulle behövas.

Men vem var han egentligen, vår okända soldat som kom till oss och nu står där lika troget i alla väder? Släktforskaren i mig

vakade till liv och jag bestämde mig för att reda ut hans anor och hans efterkommande. Vi skulle ju ses så ofta att det kändes angeläget med en personlig relation. Vilka soldater fanns det som kunde komma i fråga? Marken som vi har vårt hus invid heter på skifteskartan från 1820 Skattutömta. Bland alla soldatrotar i de två kompanier som delvis bemannades av Åhl-folk hittade jag rote nr 6, Skata, i Gagnefs kompani och bestämde mig för att titta närmare på den. Det visade sig att rotens soldat hade sitt uppdrag från bönder i Heden/Övre Heden.

Den första noterade soldaten för roten var Anders Andersson Skatu som värvades 1679. Efter honom följde 11 indelta soldater Skata innan det år 1791 var dags för Grop Jan Ersson från Solberga att träda i tjänst. Han var född 1759 i Solberga och sålunda 32 år gammal när han blev soldat Skata. Honom bestämde jag mig för att det var!

Eftersom begreppet ”soldattorp” i stort sett är okänt i Siljansbygden kom han, som alla andra soldater, att bo kvar hemma på den gård i Solberga som var hans fädernearv. Hans far var bonden Grop Erik Ersson, född 1719 i Solberga, död 1773 på samma gård. Farföräldrarna var Grop Erik Ersson, född 1684 i Mårtanberg och Karin Persdotter, född i Solberga 1682.

Hans mor var Beata Jansdotter, född 1721, oklart var men troligen i Ål Vrebro, död 1778 i Solberga.

I husförhörlängden för Ål 1788 - 1797 möter vi soldaten Jan Ersson Skata och hans hustru Sara Olsdotter, född i Sätra i Ål 1764, dotter till Säter Olof Andersson och hustrun Kerstin Israelsdotter. Där finns även sonen Anders, född 1793 och dottern Beata, född 1795 men död redan 1796 i bröstsjuka.

Som för alla andra soldater handlade det om att för sin försörjning kombinera ett småskaligt jordbruk och i Jan Erssons fall säkerligen även arbete i eller i anslutning till gruvarbetet med de militära insatser han blev kallad till. Även om 1790-talet var en orolig tid med franska revolutionens efterdyningar,

mordet på Gustaf III och de begynnande tronföljdsstriderna så var det ändå i stort sett fred mellan 1792 och 1805. Ingenting finns antytt i de militära rullorna att Jan Ersson skulle ha varit iväg på några långväga äventyr även om han skulle ha kunnat vara med på slutet av Gustav III:s finska krig och början av första Napoleonkriget.

Det syns som om det mest bestående han åstadkom under sin soldattid var att byta namn på roten. Det var möjligt för soldaterna att begära ändring av rotens soldatnamn. Detta såg Jan Ersson till att göra. Skata var inte ett namn som han tyckte om. Han började som soldat Skata men slutade som soldat Hedberg. Namnet ändrades efter beslut vid mönstringen 1801 på Rommehed.

Några år senare, 1804, fick han efter 13 års tjänst avsked vi mönstringen i Stora Tuna med noteringen ”Ofärdig i handleden”. I rullorna uppgavs att hans längd var 5 fot och 7 ½ tum, vilket torde motsvara cirka 165 cm. Hur skadan i handleden hade uppkommit får vi inget svar på genom soldatrullorna och inte heller hur allvarlig den var. Men det framgår av skulpturen att han gör sitt bästa för att gömma den lätt förtvinade högerarmen tätt intill kroppen och håller handen djupt nerkörd i byxfickan. (Fakta om Soldat Skata hämtade från John Långbergs digra material om Leksands och Gagnefs kompanier.)

I nästa husförhörslängd, A1:7A, 1798 - 1810 har prästen ändrat titeln till ”afskedade soldaten”. Där finns också en notering att han har fått förtroendeuppdraget att vara kyrkovaktare. Det var ett uppdrag som inte sällan gick till soldater som tagit avsked och som drogs med en och annan blesstyr och därför inte var helt arbetsföra.

Hustrun och sonen Anders finns med i längden. Tre andra barn kom och gick under perioden. Dottern Kerstin föddes 1797 och dog 1801 av kopporna. Av totalt 57 personer som dog i Åhl det året dog 19 mellan 11/3 och 29/7, (mest barn), med kopporna som angiven dödsorsak.

Sonen Johan föddes 1800 men dog redan året därpå i en okänd barnsjukdom. Sonen Olof föddes 1803 men dog även han ung,

1810, av rödsot. En rödsotsepidemi släckte mellan 17 juli och 19 oktober 1810 inte mindre än 55 liv i Åhls socken, de flesta barn. Totalt dog det året 98 personer i Åhl.

Tidsperioden 1814 - 1819 finns i längden A1:8. Här finns på sidan 192 den avskedade soldaten Jan Ersson Hedberg. Här finns även hustrun Sara Olsdotter med noteringen död 3 maj 1819.

Sonen Anders finns skriven på samma hushåll som föräldrarna, med sin hustru Lisbet Andersdotter, född 1800 i Mårtanberg, dotter till Djeken Anders Andersson.

Flyttar vi fram ännu ett steg, till husförhören 1820 - 30 (A1:9) finns resterna av familjen på sidan 194 i Solberga. Den avskedade soldaten Jan Ersson Skata Hedberg dog 5 november 1821. Dödsorsaken var lungsot. Prästen skrev några vänliga ord om honom i dödboken, förmodligen eftersom han varit kyrkovaktare.

Sonen Anders, som skrivs Hedbergs Anders Jansson, och hans hustru Elisabet får två döttrar: Sara som föddes 1820 och Britta som föddes 1824.

Dessvärre dog deras far, Hedbergs Anders Jansson 1827 i sviterna efter en olyckshändelse. I dödboken står det ”Blev illa blesserad i vänstra handen av ett skott ur en bössa som gick sönder, vartill troligen blev kallbrand.”

Änkan gifte om sig 1829 med Anders Andersson, född 1801. Han kom till gården 1828, gissningsvis som dräng. Han fick ”särknamnet” Hedbergs Anders Andersson fast hans eget gårdsnamn var Flint. Hans föräldrar var Flint Anders Persson och hustrun Anna Olsdotter i Solarvet.

Döttrarna till Hedbergs Anders Jansson blev de enda barnbarnen till soldat Skata-Hedberg. De går att följa framåt i tiden, ända till dags dato. Den historien tar sig fram på många olika sätt genom generationerna, bland annat genom Roligs-släkten. Men om den släktskapen kanske andra har forskat och kan berätta mera.

Därmed gör soldat Skata ”patron ur” för den här gången och nöjer sig med att från sin utkikspunkt blicka ut över Insjöns vatten-

spegel, mot Brenäs-landet och kyrkan där bakom.

Kanske kände han sig nöjd med att ha fått sluta sin militära bana i stort sett helskinnad? Han lyckades pricka in tiden mellan Gustaf III:s finska krig och första Napoleonkriget.

Kanske står han och drömmer om den lyckliga tid då han marscherade med regementet på exercisfältet vid Rommehed och fick visa upp sig i all sin ståt.

Stenåke Petersson

En Åhlkarls liv och leverne på 1930-talet

I mina sparade nostalgikartonger från svunna tider har jag hittat en kassabok där min far Sigfrid Hellström, född 1902, hade skrivit upp sina utgifter och inkomster exakt på öret. Med hjälp av dessa data kan man få en bra bild av vad en ung man i Insjön hade för sig på 1930-talet.

Sigfrid var på 1930-talet ungkarl. Han gifte sig med Anna Nyrén 1938. Redan i april 1933 hade han emellertid köpt ett hus på Övre Heden i Insjön, det hus som jag bor i nu. Dit flyttade han från Ål-Kilen, där han var uppväxt. Hans mor bodde kvar där och skötte byns diversehandel. Sigfrid hade flera år arbetat som möbelsnickare på Sandéns Möbelfabrik. Den låg där Clasparken nu finns, så det blev bara ett par hundra meter till jobbet; bekvämt jämfört med att varje dag cykla fem kilometer över Ålheden.

Jag har valt ut 1933, året då han köpte huset, för att ge en bild av hur livet för en ungkarl kunde se ut. Det framgår att Sigfrid intog sina måltider på Danielssons Matsal, som drevs av Svea Danielsson Wallberg. Den låg bakom Frälsningsarmén, nuvarande Bridgen. Att äta där kostade 5 kr per vecka, som han betalade varje fredag, alltså 1 kr per dag för två måltider. På lördag – söndag åkte han hem till sin mor i Ål-Kilen och blev bjuden eller köpte från hennes affär. Till henne betalade han också regelbundet en slant, oftast 20 kr per månad. Under hela året kostade maten 250 kr.

Sigfrid verkar ha varit noga med sitt yttre. Varje månad finns hårklippning för 50 öre eller 1 kr. Det var troligen "Barberar-Karin" Waldrén som klippte. Hon hade ju sin verk-

samhet strax intill snickerifabriken. Kläder köpte han oftast i Insjön, troligen hos skräddare Sven Danielsson, men ibland i Borlänge eller Leksands Noret. 1933 inköptes två par byxor, en kostym och underkläder. Kostymen lämnades också till pressning någon gång för 2 kr. Att hålla sig prydlig kostade totalt 130 kr under året.

Nöjen saknades inte. Två till fyra gånger i månaden gick Sigfrid på bio, troligen i NTO-lokalen, nuvarande Insjöns Teater, men ibland också på Svea-Bio i Leksand. Detta var före Sangbiografens tid. I NTO-lokalen var det också flera träffar för nykterhetslogens medlemmar. Två gånger på våren 1933 besökte han en revyforeställning där. Under sommaren var det flera fester på Vattberget. Detta nöje kostade omkring 3 kr per gång. Vid midsommar kostade Sigfrid på sig en bilresa till Leksand med sina kamrater. Det normala transportmedlet var annars cykeln.

Det blev också en del lite längre utflykter ibland. I februari bar det av till sjön Råmen vid Råmshyttan där Grand Prix Råmenloppet gick av stapeln. Hela den resan kostade 5 kr och 50 öre. (Jag hittade på nätet ett reportage från denna fantastiska racerbilstävling.) I maj blev det en resa till ännu en motortävling, denna gång till Hedemora med det bekanta TT-loppet för motorcyklar. Kombinerade nöjes- och inköpsresor gjordes också till Falun och Borlänge. Kortare turer till platser där dans anordnades gick till bl a Moskogen och Busmor! Nöjeskontot gick på 110 kr under 1933.

Bildning bestod bl a av inköp av dagstidning någon gång i veckan. En bok om Ernst Rolf inköptes också. En konsert besöktes och för att komma från Ål-Kilen till julottan i Åhls kyrka blev det i brodern Edvins bil. Frälsningsarmén besöktes också ett par gånger.

En del verktyg behövdes för att sköta huset och gården. En såg, en yxa, en kratta och en tumstock inköptes. Cykeln behövde också underhållas. Bl a köptes i februari cykelkätting för säkrare vinterkörning. En stor utgift detta år var en soffa och en spegel för 180 kr. Soffan finns kvar än idag.

Hälsan behövde också skötas. Ett tandläkarbesök i Borlänge och ett besök hos sjuksystem blev det. För att inte sjukdom skulle bli en ekonomisk belastning var de flesta med i sjukkassan. I Insjön var det Åls erkända sjukkassa som gällde. Det kostade 1 kr och 80 öre per månad att vara med där. Det var Liss Klas i Sättra som skötte den.

Fackföreningen skulle man också vara med i och det kostade ca 8 kr per månad.

Sigfrid satsade en del pengar på att eventuellt bli rik. Han köpte premieobligationer och lottsedlar för 60 kr. Det verkade emellertid inte ha blivit någon vinst under 1933.

Den största utgiftsposten var huset. Sigfrid köpte ju som nämnts huset i april 1933. Det kostade 5 900 kr. Hur han finansierade detta framgår inte av räkenskaperna. Däremot framgår det att han lade ner en hel del pengar på upprustning av huset. Bl. a. anlades en

vatten- och slaskledning och en tvättstuga inreddes i uthuset med lejd arbetskraft. Rummen tapetserades och försågs med korkmattor. All denna upprustning kostade 826 kr och 49 öre!

Hur gick det med ekonomin? Gick inkomster och utgifter ihop? Jo, det verkar i stort sett ha gått ihop, bortsett från själva husköpet. Inkomsterna från Sandéns uppgick till 1 819 kr (ca 150 kr/mån). På detta skulle skatt betalas men det var ett beskedligt belopp jämfört med idag. Skatten blev 92 kr, dvs ca 5% av lönen. Som ungkarl behövde inte Sigfrid hela huset, så han hyrde ut nedervåningen, ett rum och kök för 20 kr per månad till Skrivare Ernst Olsson med familj, vid den tiden hustrun Hilda och barnen Aina och Stig. Hyresgästerna följde med från den tidigare ägaren av huset. Själv bodde Sigfrid på övervåningen i ett rum och kök. På bilden nedan framgår hur huset såg ut 1933.

Det framgår av denna beskrivning att en möbelsnickare anlätade andra yrkesmän för byggnadsarbeten och även åt på ”restaurang”. Vidare roade han sig en hel del. Det vanliga transportmedlet var cykel för sträckor upp till någon mil. För längre sträckor blev det tåg och någon enstaka gång samåkning i bil med någon som hade sådan lyx. Resor utanför Dalarna var det inte tal om. Kravet på utrymme i bostaden var inte särskilt stora.

Hans Hellström

